

PROGRAM WEWNĄTRZSZKOLNEGO SYSTEMU DORADZTWA ZAWODOWEGO DLA PUBLICZNEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ I PRZEDSZKOŁA W JADOWNIKACH

Spis treści:

- I. Podstawy prawne
- II. Założenia ogólne programu
- III. Cel ogólny orientacji zawodowej
- IV. Formy i metody pracy
- V. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów
- VI. Warunki i sposoby realizacji programu
- VII. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania
- VIII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu
- IX. Ewaluacja programu
- X. Program realizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego w roku szkolnym 2018/2019
- XI. Słownik pojęć
- XII. Załączniki

Program zawiera również przykładowe scenariusze: zajęć z uczniami, spotkań z rodzicami i innych działań związanych z doradztwem zawodowym.

I. Podstawy prawne

Prowadzenie działań związanych z preorientacją zawodową w przedszkolu i orientacją zawodową w klasach I–VIII szkoły podstawowej reguluje m.in. ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, w której zapisano, że system oświaty zapewnia przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia, a także wymieniając zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jako jedne z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły. Szczegółowe regulacje wprowadza rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

II. Założenia ogólne programu

Program stanowi realizację jednolitej, uwzględniającej etapy rozwojowe uczestników oraz specyfikę typów szkół, systemowej koncepcji orientacji zawodowej rozumianej jako ogół działań o charakterze dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanych na kształtowanie u uczniów klas szkoły podstawowej pozytywnej i proaktywnej postawy wobec pracy i edukacji poprzez poznawanie i rozwijanie własnych zasobów oraz nabywanie wiedzy na temat zawodów i rynku pracy.

Program bazuje na kilku teoriach doradczych. Głównym kryterium doboru koncepcji była możliwość odniesienia procesu świadomego kształtowania własnej kariery do zmian rozwojowych, które warunkują realizację treści na danym etapie edukacyjnym.

I etap edukacyjny to według ujęcia D. Super'a i E. Ginzberga okres przejścia od orientacji na zabawę do orientacji na pracę, co wzmacniane jest poprzez odgrywanie różnorodnych ról zawodowych. Uczeń ćwiczy umiejętność planowania własnych działań i opracowuje na podstawie swoich doświadczeń strategię rozwiązywania pojawiających się trudności. Kompetencje te mają charakter transferowalny, a więc mogą być wykorzystywane

zarówno w szkole, jak i poza nią, np. na rynku pracy. Orientacja na pracę, a więc inicjowanie i podtrzymywanie działań ukierunkowanych na rozwiązanie konkretnego problemu (nawet pomimo niepowodzeń) ma kluczowe znaczenie w procesie kształtowania się zaangażowania zadaniowego i uogólnionej postawy do pracy i edukacji. Stąd tak istotne jest wspieranie uczniów w tym obszarze już na samym początku nauki w szkole podstawowej.

Efektywne działania na rzecz kształtowania orientacji zawodowej powinny również uwzględniać zróżnicowanie zdolności i zainteresowań uczniów tak, aby wzmocnić ich świadomość w zakresie posiadanych uzdolnień i pasji, a także zwiększyć motywację do działania.

Na II etapie edukacyjnym program orientacji zawodowej bazuje na możliwościach psychofizycznych uczniów. Głównym celem programu jest przygotowywanie ucznia do planowania własnej kariery edukacyjno-zawodowej.

Zgodnie z modułową strukturą programu w każdej klasie są realizowane cele ze wszystkich czterech wskazanych obszarów:

Poznawanie własnych zasobów;

Świat zawodów i rynek pracy;

Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie;

Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych.

Treści są sukcesywnie pogłębiane/poszerzane w kolejnych latach kształcenia. Przewidziane w programie działania związane z orientacją zawodową są powiązane z treściami kształcenia, co umożliwia uczniom dostrzeganie związków pomiędzy tym, czego się uczą, a swoją dalszą edukacją i przyszłą karierą zawodową. Ponadto podkreślono w niniejszym programie rolę kompetencji kluczowych przewidzianych do rozwijania w ramach podstawy programowej w kształtowaniu się orientacji zawodowej (postawy: kreatywności, przedsiębiorczości, innowacyjności i współpracy zespołowej). Oznacza to, że nauczyciel realizujący program orientacji zawodowej, jednocześnie podejmuje działania mające na celu wspólne (tj. angażujące rodziców, innych nauczycieli i pracowników szkoły, a także przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego) wypracowanie efektów kształcenia zapisanych w podstawie programowej.

III. Cel ogólny orientacji zawodowej

Celem orientacji zawodowej na I i II etapie szkoły podstawowej jest wstępne zapoznanie uczniów z różnorodnością zawodów na rynku pracy, rozwijanie pozytywnej i proaktywnej postawy wobec pracy i edukacji oraz stwarzanie sytuacji edukacyjnych i wychowawczych sprzyjających poznawaniu i rozwijaniu zdolności, zainteresowań oraz pasji.

IV. Formy i metody pracy.

- ankiety, kwestionariusze,
- pogadanki,
- zajęcia warsztatowe,
- prezentacje multimedialne,
- konkursy zawodoznawcze,
- spotkania z przedstawicielami instytucji doradczych,
- spotkania z przedstawicielami różnych zawodów np. z rodzicami,
- powiązanie treści programowych przedmiotu ze światem zawodów,
- szkolne wycieczki tematyczne,
- poradnictwo indywidualne i grupowe.

V. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów

W programie uwzględniono cztery obszary celów szczegółowych, które wyznaczają treści programowe orientacji zawodowej:

1. Poznawanie własnych zasobów, m.in.: zainteresowań, zdolności i uzdolnień, mocnych i słabych stron jako potencjalnych obszarów do rozwoju, ograniczeń, kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw), wartości, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia.

2. Świat zawodów i rynek pracy, m.in.: poznawanie zawodów, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, poszukiwanie i utrzymanie pracy.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie, m.in.: znajomość systemu edukacji i innych form uczenia się, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych, m.in.: planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego oraz refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, korzystanie z całonocnego poradnictwa kariery.

Cele szczegółowe programu

W obszarach:

1. POZNANIE WŁASNYCH ZASOBÓW – uczeń:

- 1.1 opisuje swoje zainteresowania i określa, w jaki sposób może je rozwijać;
- 1.2 prezentuje swoje zainteresowania na forum;
- 1.3 podaje przykłady różnorodnych zainteresowań ludzi;
- 1.4 podaje przykłady swoich mocnych stron w różnych obszarach;
- 1.5 podejmuje działania w sytuacjach zadaniowych i opisuje, co z nich wynika dla niego i dla innych.

2. ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY – uczeń:

- 2.1 odgrywa różne role zawodowe w zabawie;
- 2.2 podaje nazwy zawodów wykonywanych przez osoby w bliższym i dalszym otoczeniu oraz opisuje podstawową specyfikę pracy w wybranych zawodach;
- 2.3 opisuje, czym jest praca i omawia jej znaczenie w życiu człowieka (na wybranych przykładach);
- 2.4 omawia znaczenie zaangażowania różnych zawodów w kształt otoczenia, w którym funkcjonuje;
- 2.5 opisuje role zdolności i zainteresowań w wykonywaniu danego zawodu;
- 2.6 posługuje się przyborami, narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny.

3. RYNEK EDUKACYJNY I UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE – uczeń:

- 3.1 uzasadnia potrzebę uczenia się i zdobywania nowych umiejętności;
- 3.2 wskazuje treści, których lubi się uczyć;
- 3.3 wymienia różne źródła wiedzy i podejmuje próby korzystania z nich.

4. PLANOWANIE WŁASNEGO ROZWOJU I PODEJMOWANIE DECYZJI EDUKACYJNO-ZAWODOWYCH – uczeń:

- 4.1 opowiada, kim chciałby zostać i co chciałby robić;
- 4.2 planuje swoje działania (lub działania grupy), wskazując na podstawowe czynności/zadania niezbędne do realizacji celu;
- 4.3 próbuje samodzielnie podejmować decyzje w sprawach związanych bezpośrednio z jego osobą.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu są spójne z celami kształcenia ogólnego, uwzględniają najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego oraz zadania szkoły i cele edukacji wczesnoszkolnej.

VI. Warunki i sposoby realizacji programu

Określone w programie cele przewidziane są do realizacji:

- a. podczas zajęć edukacji wczesnoszkolnej (w ramach realizacji podstawy programowej);
- b. podczas:

- zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;
- wspomaganie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu w trakcie bieżącej pracy z uczniami prowadzonych przez doradcę zawodowego, nauczycieli i wychowawców m.in. na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych;

- c. podczas innych działań związanych z doradztwem zawodowym realizowanych w szkole (np. spotkania z pasjonatami i przedstawicielami różnych zawodów, wycieczki zawodoznawcze do przedsiębiorstw, instytucji publicznych).

Dlatego też działania związane z doradztwem zawodowym powinny być planowane na poziomie szkoły w ramach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego (WSDZ) i realizowane przez całą kadrę pedagogiczną pod kierunkiem doradcy zawodowego lub osoby wyznaczonej przez dyrektora do realizacji zadań doradcy.

W realizację programu orientacji zawodowej powinno zostać włączone otoczenie społeczno-gospodarcze, w szczególności rodzice, przedstawiciele instytucji zajmujących się doradztwem zawodowym – zwłaszcza specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych, centrów kształcenia praktycznego, a także ośrodki doskonalenia nauczycieli, biblioteki pedagogiczne, przedstawiciele zakładów pracy i pracodawców oraz innych instytucji edukacyjnych oraz instytucji działających na rynku pracy.

Efektywność realizacji wyznaczonych celów warunkowana jest pozyskaniem do współpracy rodziców uczniów klas I–VIII szkoły podstawowej. Wsparcie ze strony rodziców – poprzedzone zaznajomieniem ich z ideami i celami orientacji zawodowej – wzmacnia działania szkoły w tym obszarze, a przede wszystkim utrwała kształtowane postawy (w tym kreatywność, przedsiębiorczość i innowacyjność).

Orientacja zawodowa powinna być ukierunkowana na kształtowanie:

- a. proaktywnych postaw uczniów wobec pracy i edukacji ze zwróceniem uwagi na zasady etyki pracy jako fundamentu aktywności zawodowej;
- b. sprawczości uczniów, tj. przekonania, że są podmiotami własnych działań i są zdolni do wprowadzania zmian w swoim bliższym i dalszym otoczeniu.

Działania realizowane w ramach orientacji zawodowej powinny wspierać eliminowanie stereotypów dotyczących ról społecznych i zawodowych.

Zajęcia w ramach orientacji zawodowej prowadzone są z wykorzystaniem metod aktywizujących, dobieranych z uwzględnieniem m.in.: wieku uczestników zajęć oraz celów, jakie mają być osiągnięte.

Proaktywna postawa uczniów wzmacniana jest poprzez: wycieczki tematyczne (w tym do zakładów pracy), projekty edukacyjne. Prowadzący podejmuje starania poprzez projektowanie odpowiednich sytuacji dydaktycznych służących wzmacnianiu postawy samodzielności i odpowiedzialności uczniów. W ten sposób poprzez realizację długofalowego procesu możliwe będzie osiągnięcie efektu doradztwa zawodowego w systemie oświaty, tj. przygotowanie uczniów do świadomego podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych.

VII. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania

Założone cele programu podlegają weryfikacji, a więc ocenie, w jakim stopniu zostały one zrealizowane dzięki podjętym działaniom. Może się to odbywać poprzez:

- pytania ewaluacyjne do uczestników zajęć
- autorefleksję i samoocenę uczestników (swobodne wypowiedzi na zakończenie zajęć);
- karty pracy uczniów, analizę wytworów pracy uczniów,
- ankiety preferencji zawodowych, osobowości, zainteresowań itp.
- analiza SWOT.

Należy zadbać o właściwą atmosferę i warunki sprzyjające otwartemu dzieleniu się przez uczniów wrażeniami i refleksjami na zakończenie zajęć. Warto w tym celu umieścić w sali np. „Skarbiec myśli”, do którego uczniowie mogą wrzucić pytania i przemyślenia, o których nie chcieli mówić na forum lub zabrakło na nie czasu.

VIII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu

Na potrzeby realizacji programu rekomendujemy korzystanie z zasobów dydaktycznych gromadzonych i aktualizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie na stronie www.doradztwo.ore.edu.pl oraz publikacji dostępnych na stronie www.euroguidance.pl.

IX. Ewaluacja programu

Rekomendujemy prowadzenie wewnętrznej ewaluacji programu, która będzie planowana i realizowana w ramach Wewnętrznego Systemu Doradztwa Zawodowego. Efektem ewaluacji powinno być doskonalenie programu służące dostosowaniu go do potrzeb i możliwości uczniów, potrzeb szkoły czy lokalnego rynku pracy.

Ewaluacja prowadzona jest w sposób ciągły poprzez:

- okresowe spotkania osób realizujących działania związane z doradztwem zawodowym w szkole, w tym orientacji zawodowej, poświęcone m.in. omawianiu skuteczności podejmowanych działań;
- okresowa ocena stopnia realizacji celów szczegółowych zawartych w programie orientacji zawodowej przez wychowawcę.

Proponujemy zastosowanie do ewaluacji technik: metaplan, analiza dokumentacji (dzienniki – tematy zajęć), analiza wytworów uczniów, analiza wyników obserwacji .

X. Program realizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego w roku szkolnym 2018/2019

Poznawanie własnych zasobów			
Lp.	Zadania do realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
1.	Rozmowy z uczniami i ich rodzicami	doradca zawodowy, wychowawcy klas	cały rok szkolny
2.	Opracowanie ankiety dotyczącej skłonności zawodowych	doradca zawodowy	listopad
3.	Przeprowadzenie ankiety i opracowanie	wychowawcy klas	grudzień

	wyników		
4.	Gromadzenie scenariuszy zajęć oraz tworzenie nowych dotyczących potrzeb doradczych	wychowawcy klas, doradca zawodowy	cały rok szkolny
5.	Pomoc uczniom, w tym z dysfunkcjami w projektowaniu przyszłej ścieżki edukacyjno- zawodowej, wskazanie możliwości i form rozwijania indywidualnych zainteresowań i uzdolnień	doradca zawodowy, wychowawcy, pedagog szkolny, pracownicy PPP,PUP,CKP w Starachowicach	cały rok szkolny

Świat zawodów i rynek pracy

Lp.	Zadania do realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
1.	Przygotowanie informatorów, teczek zawodów, ulotek i broszur	doradca zawodowy	cały rok szkolny
2.	Tworzenie ściennej gazетки zawodoznawczej	doradca zawodowy	cały rok szkolny
3.	Utworzenie i prowadzenie zakładki oraz aktualizowanie zakładki- DORADZTWO ZAWODOWE na stronie internetowej szkoły	doradca zawodowy, nauczyciel informatyki	cały rok szkolny
4.	Organizowanie wyjazdów na Dni Otwarte do szkół ponadpodstawowych oraz Targi Edukacyjne	wychowawcy, doradca zawodowy	kwiecień
5.	Wycieczki do zakładów pracy	wychowawcy, doradca zawodowy	cały rok szkolny
6.	Spotkania z przedstawicielami szkół ponadpodstawowych	Dyrektor, doradca zawodowy	marzec-maj
7.	Grupowe spotkania rodziców z doradcą zawodowym z PPP lub PUP lub CKP w Starachowicach	doradca zawodowy	marzec
8.	Śledzenie zmian dotyczących doradztwa edukacyjno- zawodowego	doradca zawodowy, wychowawcy	cały rok szkolny
9.	Spotkania uczniów szkoły podstawowej z przedstawicielami różnych zawodów	wychowawcy, doradca zawodowy	cały rok szkolny

Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Lp.	Zadania do realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
1.	Zapoznanie uczniów z systemem edukacji w Polsce	doradca zawodowy	cały rok szkolny
2.	Współpraca z PPP, PUP, CKP w Starachowicach oraz zakładami pracy	wychowawcy, doradca zawodowy	cały rok szkolny
3.	Zapraszanie przedstawicieli zawodów na zajęcia z wychowawcą	wychowawcy, doradca zawodowy	cały rok szkolny
4.	Organizacja warsztatów dla uczniów klas VIII SP i klasy III Gimnazjum (współpraca z PPP lub PUP lub CKP w Starachowicach)	wychowawcy, doradca zawodowy	styczeń/ marzec
5.	Redagowanie dokumentów aplikacyjnych	n-l j.polskiego, j.obcych, informatyki	II semestr
6.	Kształtowanie autoprezentacji uczniów	wychowawcy, n-l j.polskiego	cały rok szkolny
7.	Kształtowanie umiejętności komunikacyjnych oraz radzenia sobie ze stresem	wychowawcy, pedagog PPP	cały rok szkolny
8.	Wskazywanie uczniom, rodzicom i nauczycielom instytucji i źródeł informacji zajmujących się doradztwem zawodowym	doradca zawodowy, n-l informatyki, wychowawcy	cały rok szkolny

Koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę.

Lp.	Sposoby realizacji	Osoby odpowiedzialne	Czas realizacji
1.	Kontrolowanie zadań i terminów realizacji przeprowadzonych zadań.	doradca zawodowy	cały rok szkolny
2.	Aktualizowanie Wewnętrzny Systemu Doradztwa Zawodowego	doradca zawodowy	cały rok szkolny
3.	Zapoznanie nauczycieli z planem wewnątrzszkolnego doradztwa edukacyjno- zawodowego	dyrektor szkoły, doradca zawodowy	październik, sierpień
4.	Przedstawienie na Radzie Pedagogicznej sprawozdania z realizacją zadań zawartych w planie działań w zakresie doradztwa edukacyjno- zawodowego	doradca zawodowy	czerwiec
5.	Udostępnienie nauczycielom scenariuszy zajęć, konspektów	doradca zawodowy	cały rok szkolny
6.	Określenie zakresu współpracy przy	dyrektor szkoły,	sierpień/ wrzesień

	realizacji Wewnętrzny Systemu Doradztwa zawodowego	rada pedagogiczna, doradca zawodowy, nauczyciele, wychowawcy	
7.	Udział w zewnętrznych formach doskonalenia zawodowego	doradca zawodowy, nauczyciele,	cały rok szkolny

XI. Słownik pojęć

Dla użytkowników programu opracowany został słownik pojęć precyzujący słownictwo używane w programach i scenariuszach zajęć.

Może on być także pomocny podczas tworzenia szkolnych planów działań związanych z doradztwem zawodowym, realizacją zajęć itp.

XII. Załączniki

Załącznik nr 1 - Przykładowy program preorientacji zawodowej dla przedszkola z proponowanymi scenariuszami. Ośrodek Rozwoju Edukacji Warszawa 2017

Załącznik nr 2 - Przykładowy program orientacji zawodowej dla klas I-III szkoły podstawowej z proponowanymi scenariuszami. Ośrodek Rozwoju Edukacji Warszawa 2017

Załącznik nr 3 - Przykładowy program orientacji zawodowej dla klas IV-VI szkoły podstawowej z proponowanymi scenariuszami. Ośrodek Rozwoju Edukacji Warszawa 2017

Załącznik nr 4- Przykładowy program doradztwa zawodowego dla klas VII-VIII szkoły podstawowej z proponowanymi scenariuszami. Ośrodek Rozwoju Edukacji Warszawa 2017

MODYFIKACJA PROGRAMU ORIENTACJI ZAWODOWEJ *OŚRODKA ROZWOJU EDUKACJI*
OPRACOWALI: MAŁGORZATA KASPROWICZ, DARIUSZ KASPROWICZ

SŁOWNIK POJĘĆ DO PROGRAMU PREORIENTACJI I ORIENTACJI ZAWODOWEJ ORAZ DORADZTWA ZAWODOWEGO

OBSZAR: POZNAWANIE WŁASNYCH ZASOBÓW

motywacja	Stan gotowości podmiotu do podejmowania określonych działań (np. motywacja do pracy, nauki, sportu), stopień zaangażowania w wykonywanie danych czynności. Dzięki wysokiej motywacji możliwe jest kontynuowanie działań pomimo napotykanego trudności, stad procesy motywacyjne odpowiedzialne są w dużej mierze za realizację postawionych przez podmiot celów.
osobowość	Zespół względnie stałych cech psychicznych podmiotu zapewniający mu poczucie tożsamości, tj. integrujący myśli, emocje i uczucia oraz zachowania. Rola osobowości jest zatem regulowanie relacji między poszczególnymi zjawiskami psychicznymi w taki sposób, aby zapewnić podmiotowi optymalną równowagę życiową. Zazwyczaj wyróżnia się dwa komponenty osobowości: a. temperament – odnoszący się do formalnej struktury zachowania (np. w jaki sposób zazwyczaj reagujemy na bodźce o niskim/wysokim nasileniu? – bez względu na ich treść), o charakterze biologicznym, trudno podlegający modyfikacjom; b. charakter – odnoszący się do treści zachowania (np. pomocny, otwarty na zmiany), modelowany pod wpływem oddziaływań społecznych, podlegający procesom wychowawczym. Osobowość pełni ważną rolę w procesie adaptacji podmiotu do miejsca pracy. Niski stopień dostosowania miejsca pracy do cech osobowości negatywnie oddziałuje zarówno na samą postawę podmiotu do pracy, satysfakcję zawodową, jak i osobowość (brak równowagi).
poczucie własnej wartości	Postawa względem własnej osoby, stosunek do samego siebie, emocjonalny wymiar obrazu siebie. Poczucie własnej wartości wyraża ocenę podmiotu ukierunkowaną na to, co wie i myśli o sobie (samowiedza).
predyspozycje zawodowe	Wrodzone skłonności do efektywnego wykonywania danych czynności (związanych z konkretnym zawodem). Predyspozycje mogą mieć charakter poznawczy (np. wysoka inteligencja), osobowościowy (np. bycie reaktywnym – cecha temperamentu) lub sprawnościowy (np. motoryka). Predyspozycje zawodowe to zatem takie właściwości podmiotu, które ułatwiają mu radzenie sobie z zadaniami charakterystycznymi dla danej profesji.
samoocena	Uogólniona, względnie trwała postawa podmiotu względem siebie, mająca istotne znaczenia dla jego samopoczucia (emocje) i zakresu podejmowanych działań (motywacja). Samoocenę opisuje się zazwyczaj w trzech wymiarach: • poziomu, czyli niska – wysoka, • stałości/trwałości, czyli niestabilna – stabilna, • adekwatności, czyli zaniżona – adekwatna – zawyżona.
talent	Synonim „uzdolnienia”; <i>względnie stałe warunki wewnętrzne człowieka determinujące efektywność wykonywania czynności w specyficznej sferze</i>

	<p><i>jego działalności.</i></p> <p>Talent ma charakter kierunkowy, związany jest z konkretną dziedziną, np. plastyczny, muzyczny, sportowy. Wyrazem posiadania talentu przez ucznia są jego osiągnięcia, stąd zazwyczaj używa się pojęcia „talent” w przypadku już aktualizowanego (rozwijanego), a nie jedynie możliwego do wykorzystania potencjału podmiotu. Talent zatem to przejawiane w zachowaniu (w postaci osiągnięć w danej dziedzinie/przedmiocie) uzdolnienie.</p>
uzdolnienia	<p><i>Względnie stałe warunki wewnętrzne człowieka determinujące efektywność wykonywania czynności w specyficznej sferze jego działalności.</i> Uzdolnienia mają zatem charakter kierunkowy, związane są z konkretną dziedziną, np. plastyczne, muzyczne, sportowe, motoryczne. Synonim „talentu”, przy czym zazwyczaj „talent” używany jest w przypadku uzdolnień przejawianych w postaci osiągnięć (a nie tylko potencjalnych, ukrytych możliwości podmiotu).</p> <p>Można zatem powiedzieć o uczniu, że jest uzdolniony muzycznie, pomimo że do tej pory nie osiągnął ponadprzeciętnych wyników, ale może to uczynić w przyszłości.</p>
wartości	<p>Względnie trwałe przekonania podmiotu na temat preferowanych sposobów postępowania uporządkowane w hierarchie według stopnia ich ważności. Wartości często ujmowane są jako cele do realizacji przez podmiot (np. dążenie do prawdy lub autonomii), stąd traktuje się je jako element systemu motywacyjnego człowieka.</p>
zainteresowania	<p><i>Zjawisko polegające na stałym i częstym ukierunkowaniu uwagi (mimowolnej i świadomej) jednostki na określone kategorie obiektów, czynności, stanów lub sytuacji.</i></p> <p>Zainteresowanie związane jest ze skłonnością (postawą) do pogłębionego poznawania danego obiektu (dziedziny), jako postawa uwzględnia zarówno wymiar: wiedzy, emocji (obiekt zainteresowania wzbudza pozytywny afekt), jak i zachowania (aktywności związane z zainteresowaniami). Wymiary zainteresowań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • treść, • zakres (szeroki – wąski w obszarze konkretnej dziedziny lub też jednostronny – wielostronny, tj. jedna dziedzina – wiele dziedzin), • siła, • trwałość.
zasoby	<p>Potencjał jednostki (tj. wiedza, umiejętności, postawy, stan zdrowia, osobowość), który może być wykorzystywany przez nią do zaspokojenia potrzeb i realizacji celów. W psychologii zasoby ujmowane są często jako środki będące w dyspozycji podmiotu, które możliwe są do zastosowania przez niego celem rozwiązania problemu. Zasoby mogą być wewnętrzne (należące do jednostki) lub zewnętrzne (związane ze wsparciem otoczenia, np. postawa rodziców, rówieśników). Ekwiwalenty: zasoby = potencjał = wyposażenie podmiotu.</p>
zdolności	<p>Ogólne zasoby poznawcze jednostki, które decydują o efektywności podejmowanych przez nią działań. Najczęściej utożsamia się zdolności z inteligencją i podstawowymi procesami poznawczymi, tj. percepcja, uwaga, pamięcią, myśleniem i wyobraźnią. Osoba zdolna to zatem osoba szybko przetwarzająca informacje, szybko ucząca się, skutecznie</p>

	rozwiązująca problemy, sprawnie analizująca dostępne dane.
zdrowie	Stan pełnej fizycznej, duchowej i społecznej pomyślności, stan dobrego samopoczucia – dobrostan, a nie tylko brak choroby, defektów fizycznych czy niedomagań (definicja przyjęta przez WHO – Światowa Organizacja Zdrowia). Dobrostan wyraża się w poznawczej i emocjonalnej ocenie własnego życia jako satysfakcjonującego i wartościowego, w wyniku zaspokojenia istotnych potrzeb, i umożliwia samorozwój w różnych obszarach życia, w tym w pracy zawodowej.

OBSZAR: ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY

certyfikowanie	Proces, w wyniku którego osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, po uzyskaniu pozytywnego wyniku walidacji, otrzymuje od uprawnionego podmiotu certyfikującego dokument potwierdzający nadanie określonej kwalifikacji.
klasyfikacja zawodów i specjalności	Usystematyzowany zbiór zawodów i specjalności występujących na rynku pracy. Stanowi „spis z natury” zawodów zidentyfikowanych na rynku pracy. Klasyfikacja opracowana została na podstawie Międzynarodowego Standardu Klasyfikacji Zawodów ISCO-08.
kwalifikacja	Zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący.
Polska Rama Kwalifikacji	Opis ośmiu wyodrębnionych w Polsce poziomów kwalifikacji odpowiadających odpowiednim poziomom europejskich ram kwalifikacji, o których mowa w załączniku II do zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (Dz.U. UE C 111 z 06.05.2008, s 1), sformułowany za pomocą ogólnych charakterystyk efektów uczenia się dla kwalifikacji na poszczególnych poziomach, ujętych w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.
rynek pracy	Ogół form i procesów zatrudniania pracowników przez pracodawców, a także ogół instytucji, uwarunkowań oraz czynników negocjacji warunków zatrudnienia, pracy i płac; ekonomiczny, społeczny i polityczny obszar, na którym rozgrywają się wszelkie procesy z zakresu szeroko rozumianego zatrudnienia i bezrobocia.
Sektorowa Rama Kwalifikacji	Opis poziomów kwalifikacji funkcjonujących w danym sektorze lub branży; poziomy Sektorowych Ram Kwalifikacji odpowiadają odpowiednim poziomom Polskiej Ramy Kwalifikacji.
specjalność	Jest wynikiem podziału pracy w ramach zawodu, zawiera część czynności o podobnym charakterze (związanych z wykonywaną funkcją lub przedmiotem pracy), wymagających pogłębionej lub dodatkowej wiedzy i umiejętności, zdobytych w wyniku dodatkowego szkolenia lub praktyki.
standard kompetencji zawodowych	Norma opisująca kompetencje zawodowe konieczne do wykonywania zadań zawodowych wchodzących w skład zawodu, akceptowana przez przedstawicieli organizacji zawodowych i branżowych, pracodawców,

	pracobiorców i innych kluczowych partnerów społecznych.
walidacja	Sprawdzenie, czy osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, niezależnie od sposobu uczenia się tej osoby, osiągnęła wyodrębnioną część lub całość efektów uczenia się wymaganych dla tej kwalifikacji.
zawód	Zbiór zadań (zespół czynności) wyodrębnionych w wyniku społecznego podziału pracy, wykonywanych stale lub z niewielkimi zmianami przez poszczególne osoby i wymagających odpowiednich kompetencji (wiedzy i umiejętności), zdobytych w wyniku kształcenia lub praktyki. Wykonywanie zawodu stanowi źródło dochodów.
Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji	Rejestr publiczny w rozumieniu art. 3 pkt. 5 ustawy z dnia 17 lutego 2005r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. 2014 poz. 1114), prowadzony w systemie teleinformatycznym, ewidencjonujący kwalifikacje włączone do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.
Zintegrowany System Kwalifikacji	Wyodrębniona część Krajowego Systemu Kwalifikacji, w której obowiązują określone w ustawie standardy opisywania kwalifikacji oraz przypisywania poziomu Polskiej Ramy Kwalifikacji do kwalifikacji, zasady włączania kwalifikacji do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji i ich ewidencjonowania w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji, a także zasady i standardy certyfikowania kwalifikacji oraz zapewniania jakości nadawania kwalifikacji.

OBSZAR: RYNEK EDUKACYJNY I UCZENIE SIE PRZEZ CAŁE ŻYCIE

edukacja	Ogół procesów wychowawczo-dydaktycznych przebiegających w społeczeństwie, łącznie z procesami samoedukacyjnymi, tj. obejmującymi samowychowanie i samouctwo.
edukacja formalna	Kształcenie realizowane przez publiczne i niepubliczne szkoły oraz inne podmioty systemu oświaty, uczelnie oraz inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego, w ramach programów, które prowadzi do uzyskania kwalifikacji pełnych i kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych (tzn. efektów kształcenia, poświadczonych dyplomem, świadectwem, certyfikatem lub innym dokumentem wydanym przez uprawnioną instytucję potwierdzającym uzyskanie zakładanych efektów kształcenia) albo kwalifikacji w zawodzie (tzn. wyodrębnionego w danym zawodzie zestawu oczekiwanych efektów kształcenia, których osiągnięcie potwierdza świadectwo wydane przez okręgową komisję egzaminacyjną, po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie jednej kwalifikacji).
edukacja permanentna	Ogół procesów oświatowych i wychowawczych realizowanych w różnych okresach życia ludzkiego prowadzonych w różnych formach organizacyjno-programowych i sytuacjach międzyludzkich. W jej obszarze wyróżnia się: 1) edukację wyjściową, realizowaną w okresie wychowania w pierwszych latach życia przy udziale domu rodzinnego, środowiska rówieśniczego i zamieszkania; 2) edukację szkolną, realizowaną wstępnie przez przedszkole, a następnie przez różne typy szkół– podstawowe, ponadpodstawowe, wyższe; 3) edukację ustawiczną.

edukacja pozaformalna	Kształcenie i szkolenie realizowane w ramach programów, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych nabytych w systemie edukacji formalnej.
efekty uczenia się	Wiedza, umiejętności oraz kompetencje społeczne nabyte w procesie uczenia się. Na efekty uczenia się składa się to, co człowiek wie i rozumie, co potrafi wykonać, a także to, do jakich zobowiązań jest przygotowany. Poszczególne efekty uczenia się mogą mieć charakter specyficzny dla danej kwalifikacji lub uniwersalny; mogą np. odnosić się do tzw. kompetencji kluczowych lub ogólnozawodowych.
kompetencje	Zdolność podejmowania określonych działań i wykonywania zadań z wykorzystaniem efektów uczenia się i własnych doświadczeń. Dlatego kompetencje nie można utożsamiać z efektami uczenia się. Termin kompetencje – w zależności od kontekstu – mogą oznaczać m.in.: zakres działania, zakres uprawnień do podejmowania decyzji, merytoryczne przygotowanie do wykonania określonego zadania.
kompetencje kluczowe	Na szczycie Unii Europejskiej określono osiem kompetencji kluczowych, które stanowią połączenie wiedzy, umiejętności i postaw uważanych za niezbędne dla potrzeb samorealizacji i rozwoju osobistego, aktywnego obywatelstwa, integracji społecznej oraz zatrudnienia. Należą do nich: 1) porozumiewanie się w języku ojczystym; 2) porozumiewanie się w językach obcych; 3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; 4) kompetencje informatyczne; 5) umiejętność uczenia się; 6) kompetencje społeczne i obywatelskie; 7) inicjatywność i przedsiębiorczość; 8) świadomość i ekspresja kulturalna.
kompetencje personalne i społeczne	Trzynastce kompetencji wspólnych dla wszystkich zawodów szkolnictwa zawodowego, które uczący się nabywa w procesie kształcenia zawodowego, opisanych zgodnie z idea europejskich ram kwalifikacji, w języku efektów kształcenia – uczeń: 1) przestrzega zasad kultury i etyki; 2) jest kreatywny i konsekwentny w realizacji zadań; 3) potrafi planować działania i zarządzać czasem 4) przewiduje skutki podejmowanych działań; 5) ponosi odpowiedzialność za podejmowane działania 6) jest otwarty na zmiany; 7) stosuje techniki radzenia sobie ze stresem; 8) aktualizuje wiedzę i doskonali umiejętności zawodowe; 9) przestrzega tajemnicy zawodowej; 10) negocjuje warunki porozumień 11) jest komunikatywny 12) stosuje metody i techniki rozwiązywania problemów 13) współpracuje w zespole.
osiągnięcie	Wyodrębniony zbiór efektów uczenia się, których uzyskanie zostało

	potwierdzone w walidacji, stanowiący część wymagań dla danej kwalifikacji rynkowej.
przenoszenie osiągnięć	W kontekście Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji przenoszenie osiągnięć oznacza uznawanie przez instytucje certyfikująca pozytywnego wyniku walidacji (poszczególnych zestawów efektów uczenia się), która została przeprowadzona przez inne instytucje.
rynek edukacyjny	To rodzaj rynku, reguły gry określające równowagę między podażą szkół i instytucji edukacyjnych (ofert edukacyjnych) a popytem uczniów (studentów), które są powszechne, uważane przez społeczeństwo za uczciwe, sprawiedliwe i adekwatne. Rynek obejmuje wszystkich kupujących i sprzedających, których decyzje są wzajemnie uzależnione, kształtują podaż i popyt oraz wpływają na poziom cen i jakość usług.
system edukacji	W szerokim ujęciu na system edukacyjny składają się: ludzie, procesy i instytucje działające na rzecz kształcenia, doksztalcania, adaptacji społecznej i resocjalizacji. Jego elementami są instytucje edukacyjne, przepisy prawne, procesy dydaktyczne, nauczyciele, uczniowie, studenci. Systemy edukacyjne ponoszą odpowiedzialność za wyposażenie absolwentów szkół w wiedzę, umiejętności i postawy, które pozwolą im znaleźć właściwe miejsce na rynku pracy. W Polsce system edukacyjny jest zarządzany przez dwie instytucje centralne: Ministerstwo Edukacji Narodowej (Ustawa o systemie oświaty) oraz Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym).
uczenie się	To proces, w którym: na drodze poznania, doświadczenia i ćwiczenia powstają nowe struktury wiedzy, umiejętności, nawyki i postawy, czyli dokonuje się pewna zmiana osoby.
uczenie się nieformalne	Uzyskiwanie efektów uczenia się poprzez różnego rodzaju aktywność poza edukacją formalną i edukacją pozaformalną, np. samodzielne uczenie się, uczenie się w wyniku pracy zawodowej, podczas wykonywania obowiązków domowych, realizując zainteresowania pozazawodowe.
uczenie się przez całe życie (Lifelong Learning)	Koncepcja uczenia się obejmująca rozwój indywidualny i rozwój cech społecznych we wszystkich formach i wszystkich kontekstach – w systemie formalnym, tj. w szkołach, placówkach kształcenia zawodowego, uczelniach i placówkach kształcenia dorosłych, oraz w ramach kształcenia nieformalnego, a więc w domu, w pracy i w społeczności.
umiejętności	Przyswojone w procesie uczenia się zdolność do wykonywania zadań i rozwiązywania problemów właściwych dla dziedziny uczenia się lub działalności zawodowej.
wiedza	Zbiór opisów obiektów i faktów, zasad, teorii oraz praktyk, przyswojonych w procesie uczenia się, odnoszących się do dziedziny uczenia się lub działalności zawodowej.
awans zawodowy	Przejsie pracownika na wyższe stanowisko, osiągnięcie wyższego szczebla w hierarchii zawodowej, osiągnięcie wyższej grupy osobistego zaszeregowania, a także zwiększenie odpowiedzialności za wykonywaną pracę, często zwiększenie udziału we władzach zakładu i podniesienie

	<p>prestżu społecznego.</p> <p>Awans zawodowy pracownika zależy od wykształcenia, zdolności, chęci do pracy, umiejętności zawodowych, aspiracji zawodowych, wiadomości, odpowiedzialności, uznania położonych, chęci doskonalenia się oraz umiejętności współdziałania i współżycia z ludźmi.</p>
decyzja	Rozstrzygnięcie w sytuacji, gdy istnieje dwie lub więcej możliwości rozwiązania trudności.
doradztwo zawodowe	Uporządkowane i zaplanowane działania mające na celu wspieranie uczniów klas VII–VIII szkoły podstawowej i szkół ponadpodstawowych w procesie świadomego i samodzielnego podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych.
działania związane z doradztwem zawodowym	<p>Ogół zaplanowanych i systematycznych działań podejmowanych przez przedszkole, szkołę lub placówkę, których celem jest przygotowanie i wspieranie uczniów w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych. Obejmują one m.in. zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego, zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu, wspomaganie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu w trakcie bieżącej pracy z uczniami, działania skierowane do rodziców i nauczycieli, współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym.</p> <p>Działania te realizowane są w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedszkolach jako preorientacja zawodowa; • klasach I–VI szkoły podstawowej jako orientacja zawodowa; • klasach VII i VIII szkoły podstawowej oraz szkołach ponadpodstawowych i placówkach jako doradztwo zawodowe.
kariera zawodowa	Aktualnie kariera zawodowa pojmowana jest dość szeroko – jako ogół ról i zadań życiowych podejmowanych przez człowieka. Odnosi się zatem zarówno do życia zawodowego, jak i osobistego. Ważnym aspektem kariery jest umiejętność godzenia tych dwóch sfer (zawodowej i rodzinnej).
orientacja zawodowa	Ogół działań o charakterze dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanych na kształtowanie u uczniów klas I–VI szkoły podstawowej pozytywnej i proaktywnej postawy wobec pracy i edukacji poprzez poznawanie i rozwijanie własnych zasobów oraz nabywanie wiedzy na temat zawodów i rynku pracy
planowanie	Jest to projektowanie zadań i czynności, którego wynikiem jest plan, stanowiący końcowy etap do przygotowania przyszłych działań praktycznych.
postawa proaktywna	Gotowość podmiotu do podejmowania działań z własnej inicjatywy warunkowana potrzebą autonomicznego kształtowania kluczowych obszarów/dziedzin życia; postawa proaktywna zakłada odpowiedzialność podmiotu za podejmowane decyzje, w tym decyzje edukacyjno-zawodowe.
preorientacja zawodowa	Ogół działań o charakterze wychowawczym, podejmowanych przez nauczycieli i rodziców, ukierunkowanych na zbliżanie dzieci w wieku przedszkolnym do środowiska pracy.
rozwój zawodowy	Doskonalenie osobowości zawodowej na skutek wykonywanej pracy zawodowej i związanej z tym edukacji.
środowisko	Zespół czynników materialnych, osobowych i społecznych opisujących i

pracy	warunkujących prace podmiotu i/lub grupy. Praca zaś to szereg czynności podejmowanych przez człowieka wymagających od niego zaangażowania, a służących zaspokojeniu potrzeb własnych i otoczenia.
wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego (WSDZ)	Celowe, uporządkowane i wzajemnie powiązane działania związane z doradztwem zawodowym podejmowane przez daną szkołę lub placówkę, zaplanowane na cały cykl kształcenia.
zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego	Zajęcia grupowe organizowane dla uczniów klasy VII i VIII szkoły podstawowej, branżowej szkoły I stopnia, liceum ogólnokształcącego i technikum (ustawa <i>Prawo oświatowe</i> z dnia 14 grudnia 2016 r., art. 109.1. pkt. 7), których wymiar określa <i>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół</i> .
zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu	Zajęcia indywidualne i grupowe prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej (ustawa <i>Prawo Oświatowe</i> z dnia 14 grudnia 2016 r., art. 109.1.pkt 5 oraz <i>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach</i>).